

Kubišová, Hedviga

Recepcia a preklad poézie Milana Rúfusa v ruskom literárnom kontexte

Opera Slavica. 2009, vol. 19, iss. 3, pp. 25-36

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116312>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

RECEPCIA A PREKLAD POÉZIE MILANA RÚFUSA V RUSKOM LITERÁRNOM KONTEXTE

Hedviga Kubišová (Moskva)

Čakám od umenia pravdu o človeku, pravdu, ktorá je taká zložitá a taká subtilná, že veda so svojím poznávacím aparátom predbežne nestačí ani na jej postihnutie, ani na jej vyslovenie.

(M. Rúfus, 2002, s. 67)

Abstrakt:

Autorka článku analyzuje recepciu a preklady poézie M. Rúfusa v ruskom literárnom kontexte. Zameriava sa na inšpiračné zdroje, ktoré nachádzal básnik v ruskej poézii.

Kľúčové slová: recepcia a preklad poézie, Milan Rúfus, inšpiračné zdroje M. Rúfusa v ruskej poézii.

Abstract:

The Reception and Translation of Milan Rúfus' Poetry in Russian Literary Context

In the paper the author evaluates the reception and translation of Milan Rúfus' poetry in Russian literary context. She focuses also on his translation activities and sources of inspiration found in Russian poetry.

Key words: the reception and translation of poetry, Milan Rúfus, Milan Rúfus's inspiration in Russian poetry.

1.1 Slovenský básnik Milan Rúfus v kontexte svetovej literatúry

Slovenský básnik Milan Rúfus (*1928 Závažná Poruba – †2009 Bratislava) sa stal národným bardom slovenskej poézie. Krátko pred jeho 80. narodeninami, (11. 12. 2008) mu bola udelená Cena za poéziu Crane Summit v Divadle Astorka Korzo 90 (www.litcentrum.sk). Pri príležitosti významného jubilea básnika sa uskutočnila v Moskve 4. 12. 2008 medzinárodná konferencia o jeho živote a diele. O mesiac neskôr, 11. 1. 2009, sa skončila životná púť M. Rúfusa.

1.2 Poézia Milana Rúfusa v prekladoch do ruštiny

Veľký záujem vyvolala Rúfusova poézia aj v ruskom okruhu milovníkov poézie. Po prvýkrát sa ruskí čitatelia oboznámili s veršami M. Rúfusa v roku 1961 v publikácii *Из словацкой поэзии*. V roku 1964 vychádza antológia *Сло-*

вацкая поэзия XIX–XX веков, v ktorej boli uverejnené aj Rúfusove básne básne (*Голод в Азии, Вечер на Дюмбере, Осенняя баллада*) v preklade V. Vronského. Nasledujúca publikácia *Поэзия ЧССР* (1975) obsahuje 13 básní M. Rúfusa v prekladoch J. Vronského, E. Vinokurova a I. Ivanova. V rozsiahlom výbere *Поэзия социалистических стран Европы* (1976) bola publikovaná poézia slovenských básnikov (A. Plávku, J. Kostru, Š. Žáryho, P. Horova), je tu aj sedem básní M. Rúfusa prevažne zo zbierky *Až dozrieme*. V ruskej antológii slovenskej poézie *Голоса столетий* (2002), ktorú zostavili A. G. Mašková a N. Švedová, je zaradených 18 básní M. Rúfusa. Do rusko-slovenského vydania antológie slovenskej poézie *Из века в век* (2006) vybrali zostavovatelia S. N. Glovjuk a J. Kalnický osem Rúfusových básní prevažne básne zo zbierky *Čas plachých otázok* (2001), všetky preložil O. Malevič.

Antológie, v ktorých bola uverejnená Rúfusova poézia v ruskom jazyku:

- 1961 Из словацкой поэзии. Москва. Издательство Иностранная литература. Предисл. Ю. Богданов.
- 1964 Словацкая поэзия XIX–XX веков. Москва. Издательство Художественная литература. Предисл. Ю. Богданов.
- 1975 Из современной чешской и словацкой поэзии. Поэзия ЧССР. Москва. Издательство Молодая гвардия.
- 1975 Поэзия ЧССР. Москва: Издательство Молодая гвардия.
- 1976 Поэзия социалистических стран Европы. Москва. Издательство Художественная литература.
- 1981 Чехословацкая поэзия. Москва. Издательство Художественная литература.
- 1983 Поэзия ЧССР. XX век. Poezie ČSSR XX. století. Poézia ČSSR. XX. storočie. Москва. Художественная литература. Москва.
- 2000 Чтение по ладони. Избранное // Милан Руфус. Сост. и пер. В. Каменской и О. Малевича; Предисл. О. Малевича. С.-Петербург: Академический проект, 288 с.
- 2002 Голоса столетий. Антология словацкой поэзии от истоков до конца XX века. Москва. Издательство Московского университета.
- 2006 Из века в век. Словацкая поэзия. Z veku do veku. Slovenská poézia. Москва, Издательство Пранат.
- 2006 А. Машкова. Сергей Есенин в Словакии. Приложение. Пер. С. Скорвида // Поэтический мир Славянства. Общие тенденции и творческие индивидуальности. Исследования по славянской поэзии. Москва: Издательство Инслав РАН.

2 Interpretácia a komparácia niektorých prekladových textov

2.1 Preklad básne *Eudstvo* zo zbierky *Až dozrieme* (1956)

Báseň *Eudstvo* zo zbierky *Až dozrieme* (1956) prekvapuje jednoduchosťou, ale aj naliehavou túžbou básnika po pravdivosti výpovedi, stala sa programovou básňou tejto zbierky, ale aj celej generácie. Poet v nej využíva prírodnú metaforu: dozrievanie klasu, poézie i človeka. M. Bátorová hodnotí vstup básnika na literárnu scénu v tejto zbierke nasledovne: „*Rúfus* v čase „*hotových*“ básnikov prichádza so zbierkou *Až dozrieme*, aby priznal svoju nehotovosť, a tým aj právo na sebahľadanie. Názov tejto zbierky presne vyjadroval alternatívu k oficiálnemu mysleniu...” (www.litcentrum.sk), podľa reflexie autorky najpríťažlivejšie na jeho poézii je vyznávanie tradičných hodnôt života, to zrejme upútala aj ruských čitateľov jeho poézie: „*Ak tu hovoríme o nehotovosti, ide o zvláštny typ nezrelosti, ktorý na jednej strane spočíva na stálych, večných, tzv. tradičných hodnotách, ktoré nesie do súčasného sveta, na druhej strane bolestne zachytáva zrážku týchto hodnôt s žitou skutočnosťou.*“ V predhovore oneskoreného vydania tejto zbierky, ktorá viac ako štyri roky ležala v zásuvke písacieho stola, sa Rúfus priznáva k potrebe básnickej výpovede.

M. Rúfus: <i>Eudstvo</i> (1956)	<i>Человечество</i> (пер. Малевица, 2000, s. 18, 2002, s. 302)	<i>Человечество</i> (пер. В. Британишского, 1975, 2004, s. 204,)
<i>Blýska sa ticho, tmene, A vtáka nečúť z poľí. Obilie placho zvlhnené Tak pred dozretím bolí.</i>	<i>Зарниц неслышная пальба немое польханье. — Безмолвием больны хлеба порою созревания.</i>	<i>Тихой зарницы отблеск. И птиц не слышно в поле Толпы хлебных колосьев Зреют с трудом и с болью.</i>
<i>Mäkkosti klasu ohmatáva dnes tichá prísnosť zo zeme a dlho žne sa stroja. Až dozrieme, až dozrieme...</i>	<i>Земля берет зерно на пробу. Ни колоска на дне сумы! И ждет, когда созреем мы.</i>	<i>Земная тихая строгость пробует, крепок ли колос, готовы ли к жатве поля Когда же созреем, когда же созреем...</i>
<i>Ale ty báseň, neodprúšťaj, buď spravodlivosť tvoja.</i>	<i>Но ты, поэзия, будь строгой. Суди незрелое литье Да придет царствие твое.</i>	<i>Но ты, поэзия, ты не прощай. Да будет воля твоя.</i>

Oba preklady adekvátne zachovávajú výrazovú jednoduchosť originálu, rúfovský spôsob rozjímania o základných otázkach života, jednoduchých a zároveň zložitých ako samotná príroda. Pointa básne je podčiarknutá dvojitém opakovaním vety v závere 3. strofy *Až dozrieme* [;], rovnako aj V. Britanišskij (*Когда же созреем* [;]). Malevič výraz neopakuje, výsledkom je zníženie expresívnosti. Používa neutrálnejšie vyjadrenie hypotaxou (*И ждет, когда созреем мы*). V záve-

rečnom verši básnik vyslovuje biblickú alúziu: *Bud' spravodlivost' Tvoja*, prekladatelia vytušili tento zámer, využívajú odlišné výrazové prostriedky, a predsa sa rovnako približujú k sakrálnemu pratektu a zachovávajú patetickosť atmosféry.

2.2 Komparácia prekladu básne M. Rúfusa Slová (venovaná F. Halasovi)

V štyroch prekladových variantoch básne Slová zo zbierky *V zemi nikoho* (1957–1963) volí každý z prekladateľov iný, originálny spôsob pretlmočenia poetického textu. Prekladatelia vychádzajú z osobnej recepcie textu, odlišnosti sa prejavujú najmä slovoslede, ktorý plní v poézii dôležitú rytmickú funkciu. Preklad I. Inova (Нева, 2003, № 10) možno hodnotiť ako odvážny prekladateľský experiment, v jeho prístupe sa najviac prejavuje sklon k modernizácii textu. Nápadne je v ňom zvýšená expresívnosť textu opakovaním verša: *Ни более, ни менее*. Prekvarujúco pôsobí aj dôverná familiárnosť v pomenovaní pravdy: *на паперти которого сидит Старуха Истина* (*паперть* = krídlo pre vchodom kostola (Ožegov, 2007, s. 653) oproti neutrálnejšej metafore originálu *Na jeho prahu, básnik, pravda sedí*.

M. Rúfus Slová (F. Halasovi)	
<i>Len schody chrámové, Len schody chrámové, sú slová.</i>	<i>Vysoko nad nimi je mlčanie. Na jeho prahu, básnik, pravda sedí. (peniažkom slzy do jej misky snád' Zazvoním občas, čo som nevyslovil.)</i>
СЛОВА. Ф. Галасы (пер: О. Малевича, Чтение по ладони, 2000, s. 43)	СЛОВА. Ф. Галасы (пер. И. Инова, Нева, 2003, s. 153)
<i>Слова – это храма ступени. Ступени терпения. ---- Над ними высокое молчанье. А на его пороге сидит правда. слезы монетку я бросаю в кружку, порою звякнет там несказанное слово.</i>	<i>Слова – церковные ступени. Ни более, ни менее. ---- Над ними в вышине – безмолвье, на паперти которого сидит Старуха Истина, – когда-нибудь, возможно, монеткою слезы, оброненною в кружку, я вызвоню все то, что не сказал...</i>
СЛОВА (пер. В. Винокурова, 1971, s. 231)	СЛОВА (перевод Н. Шведовой, 2002, s. 304)
<i>Слова, лишь ступени храма, лишь ступени храма, ---- Выше их – молчанье.</i>	<i>Ступени храма, лишь ступени храма лишь – слова. ---- Над ними в вышине молчанье</i>

На пороге молчания сидит правда. <i>Ты знаешь это, поэт?</i> <i>(И я в ее миску уроню, как монетку, слезу!)</i>	И на его порог, поэт, садится правда. <i>(Слезу-монетку в ее миску, может, я оброню со звоном – то, что не сказал.)</i>

2.3 Motív zvona v poézii Milana Rúfusa

Zvony sú nielen názvom básnickej zbierky, sú však aj častým motívom v básnickom cykle s rovnomenným názvom *Zvony I, II*. V slovanskom lingvokultúrnom kontexte evokuje výraz *zvon* varovanie pred nebezpečenstvom, ohlasuje smrť človeka. Symbolicky zaznieva v duši M. Rúfusa každý deň, evokuje spomienku na rodný kraj. V básni *Zvony* (*Колокола*, prekl. Malevič, s. 62) sa zvon stáva denným stereotypom básnika, ktorý odmeriava existenciu človeka na zemi, ovplyvňuje jeho správanie a hodnotový systém.

Milan Rúfus: Zvony <i>(zo zbierky Zvony II)</i>	Чтение по ладони, Колокола <i>(пер. Малевича Чтение по ладони, 2000)</i>
<i>Будievajú ma zo sna zvony.</i> <i>Prisnije sa mi krajina.</i>	<i>Меня будят колокола.</i> <i>А снился мой родной край.</i>

Lingvokulturologička V. Maslová konštatuje (1997, s. 19): *Stereotypy správania sa postupne môžu premieňať na rituály*“... Zvon nadobúda u básnika zmysel osobného rituálu, znamená stretávanie s blízkym človekom, evokuje spomienky. Dokazuje to báseň *Pod zvonom* (Rúfus, 1968, s. 212), prekladateľ zvyšuje expresivitu najmä vo verši (*Мы как в могиле*) oproti originálu (*a všetko mýli*), podobne aj v nasledujúcich veršoch (*твой плач, твой стон*).

Milan Rúfus: Pod zvonom <i>zo zbierky Zvony II (1968)</i>	Под колоколом (<i>Чтение по ладони.</i> <i>пер. Малевича, 2000)</i>
<i>Unavení sem, ja i ty.</i> <i>A všetko mýli.</i> <i>Jak pod zvonom sme. Zakrytí</i> <i>tým, čo sme žili.</i> <i>Skús teda, udri. Vyraz tón</i> <i>z nemého kovu.</i>	<i>Утомлены я и ты.</i> Мы как в могиле <i>под колоколом суеты</i> <i>всего, чем мы жили.</i> В немой металл твой плач, <i>твой стон навек закован.</i>

Presvedčivosť a naliehavosť veršov vyvoláva u recipienta atmosféru napätia. V Rúfusovej básni prichádza je funkčne využívaná symbolika v súlade so slovami Terniera „...rituál a symbolika nie sú iba epifenomény či maskovanie hlb-

kých sociálnych a psychologických procesov,... ony disponujú ontologickými hodnotami, ktoré významne ovplyvňujú vnútorný stav človeka... Rozšifrovanie foriem rituálu a odhalenie pôvodu symbolických činností je zrejme oveľa dôležitejším pre náš kultúrny rast, ako sme doteraz predpokladali“ (cit. podľa Maslovej, 1997, s. 19)

Báseň *V zemi nikoho* z rovnomennej zbierky

Pri sledovaní troch prekladových variantov básne *V zemi nikoho* sú pozorovateľné zmeny formálnej výstavby verša, najmä odchýlky v slovoslede. Expresívne pôsobí preklad Maleviča, ktorý bolesť personifikuje a povyšuje ju priameho účastníka dialógu (*Ты боль моя – мой стих, мой брат, мой страх*), zatiaľ čo v preklade Vinokurova (*Болит во мне стих, мой брат*; podobne u Švedovej (*Мне больно, брат мой, от стихов*) je bolesť chápaná ako stav utrpenia. Najvyšší stupeň expresívnosti dosiahol Vinokurov výrazom „smrteľné“ mlčanie (*Смертельно усталое молчание*), Švedová tľmočí verš ako (*Молчаньем каторжным грызут нетерпеливо.*) O. Malevič je vernejší originálu (*В тебе заключено галерное молчанье*).

Milan Rúfus: <i>V zemi nikoho</i>	<i>На ничейной земле</i> – per. O. Малевича (2000, s. 48)
<i>Boľí ma báseň, brat môj. Boľí ma. Galejné mlčanie v nej zaznieva a boľí.</i>	<i>Ты боль моя – мой стих, мой брат, мой страх. В тебе заключено галерное молчанье.</i>
<i>На ничей земле</i> per. E. Винокурова (1975, s. 237).	<i>На ничей земле</i> per. H. Шведовой (2002, s. 304)
<i>Болит во мне стих, мой брат. Болит во мне. Смертельно усталое молчание болит в моем стихе.</i>	<i>Мне больно, брат мой, от стихов. Так больно. Молчаньем каторжным грызут нетерпеливо.</i>

Pri sledovaní troch prekladových variantov básne *V zemi nikoho* sú pozorovateľné zmeny najmä vo formálnej výstavbe verša, odchýlky v slovoslede.

3 Milan Rúfus a jeho vzťah k ruskej poézii

3.1 Jeseninovské inšpirácie a preklady

V roku 1957 vyšla v slovenčine kniha prekladu Jeseninovej poézie *Belasá Rus*, kde bolo uverejnených aj sedem básní v preklade Milana Rúfusa. Jesenin výrazne ovplyvnil pocitový svet a tvorbu slovenského básnika. Tematické a emocionálne paralely, príklon oboch poetov k dedinským motívom podčiarkuje V. Marčok (1989, s. 171). Nostalgickú atmosféru možno pociťovať najmä v cykle tzv. „jesenných“ básní zo zbierky *Až dozrieme*. Jeseninovej poézii sú tematicky blízke

Rúfusove básne *Na chotári malá jeseň sedí, Neskorá jeseň* a i. V. Marčok podčiarkuje nielen podobnosť, ale aj zásadnú odlišnosť životného postoja pri hľadaní východísk zo životnej krízy: „*Jesenin sa rozhodol aspoň načas pre chuligánsku revoltu doslova až s hazardérskym sebaspaľujúcim využitím každého okamihu, Rúfus naopak, pre odstup utišujúci vášne a povinnosť úzkostlivo zvažovať mravnosť každého svojho konania*“ (Marčok, 1989, s. 173).

3.2 Rúfusov preklad Jeseninovej básne *List materi*

M. Tomčík (1989, s. 365) poskytuje dôkazy o tom, že sklony k obraznosti, pôvab dedinských motívov pravdepodobne u Rúfusa podnecovala tiež: „...*jeseninová inšpirácia, vyrážajúca v rytme, rozmere verša a pevnej štvorveršovej, presne rýmovanej slohe, ktorú Jesenin používal na podobné ciele*“. Pozornosť si zaslúži aj Tomčíkova komparácia Rúfusovho prekladu básne *List materi*, v ktorej sa ruský básnik priznáva k hlbokšej osobnej kríze, vyplývajúcej z pretrhnutia väzkov s blízkymi (pozri tiež Kubišová, 2008, s. 197–201).

C. Есенин: Письмо к матери (1924, с. 179)	Preklad J. Jesenského <i>List Matke</i>	Preklad M. Rúfusa <i>List Matke</i>
Ты жива еще, моя старушка? <i>Жив и я. Привет тебе, привет!</i> <i>Пусть струится над твоей избушкой</i> <i>Тот вечерний</i> <i>несказанный свет.</i>	Ty si ešte živá, drahá mati? <i>Ja som tiež</i> <i>a pozdravujem Ťa!</i> <i>Nech tie mrky izbu</i> <i>tvojej chaty</i> <i>Nevýslovným svetlom</i> osveťa.	Starenka, a si mi ešte živá? <i>Dobry deň ti moja,</i> dobry deň! <i>Nechže sa ti do</i> <i>oblôčka díva</i> <i>Mäkký prísvit</i> podvečerných tiem.

Jeseninova otázka *Ты жива еще, моя старушка?* // *Ty si ešte živá, drahá mati?* znie vecne ako klišé, prekvarujúco všedne, cítiť však jeho stiesnenosť. J. Jesenský nahradil výraz «*старушка*», vokatívom *drahá mati*. V preklade sa prejavuje odlišná lingvokultúrna príslušnosť ruského básnika a oboch slovenských prekladateľov. Rúfusove preklady Jesenina patria k jeho prvým prekladateľským pokusom a vznikli už začiatkom 40. rokov. Tomčík cituje zo spomienok M. Rúfusa: „*Už v gymnaziálnej kvinte som si sám pre seba preložil dve strofy onoho Listu matke* (1989, s. 368).

3.3 Interpretácia prekladu básne *Smrť Leva Nikolajeviča* zo zbierky *Neskorý autoportrét*

V zbierke *Neskorý Autoportrét* (Rúfus, 2003, s. 71) M. Rúfus vzdáva hold viacerým osobnostiam slovenského a európskeho historického a kultúrneho kontextu, zamýšľa sa nad otázkami života i smrti. V panychide venovanej ruskému

spisovateľovi L. N. Tolstojovi podčiarkuje básnik výnimočnosť osobnosti génia (*poločlovek, poloboh*). Preklad N. Švedovej *Смерть Льва Николаевича* doteraz nebol publikovaný, jeho vznik bol inšpirovaný diskusiou na moskovskej konferencii (4. 12. 2008).

Milan Rúfus: <i>Smrť Leva Nikolajeviča</i> (Neskorý autoportrét, Dielo III, 2003, s. 71)	<i>Смерть Льва Николаевича</i> Пер. Н. Шведовой (doteraz nepublikovaný preklad)
<i>Pred čím utekal ten poločlovek, poloboh Umierajúci na zastrčenej staničke? Pred čím by aj, ak na každučkú z ciest nemôžeme si neziať so sebou, Otče náš, samých seba, teda to, čoho nás zbavíš v Astapove.</i> <i>A tak sa, ťažký seba, vybral tam. Len človek. Už len človek.</i>	<i>Так от чего бежал тот получеловек и полубог, что умирал на станции безвестной? Так от чего же, если мы в любой наш путь не можем не забрать с собой самих себя, о Господин, – знать, то, что ты у нас возьмешь в Астапове, и только?</i> <i>Так он, себе обуза, выбрался туда. Лишь человек. Уже лишь человек – и точка.</i>

4 Preklady Rúfusovej poézie do rôznych jazykov

M. Rúfus patrí k najprekladanejším slovenským básnikom. Jeho poézia vyšla v češtine, ruštine, poľštine, maďarčine, litovčine, nórcine, nemčine, francúzštine, španielčine, taliančine, srbochorvátčine, rumunčine, macedónčine, gruzínčine a pripravuje sa ich vydanie v angličtine v USA. V rámci poslednej získanej ceny budú Rúfusove básne preložené aj do čínštiny. Na stránkach LIC (www.litcentrum.sk) sa možno oboznámiť s knižnými vydaniaми slovenských autorov, ktoré vyšli s podporou Komisie SLOLIA LIC v rokoch 1996–2008 (www.litcentrum.sk), v uvedenom období bolo vydaných 224 slovenských titulov v rôznych jazykoch, medzi nimi je dvanásť prekladov poézie M. Rúfusa.

4.1 Milan Rúfus ako prekladateľ

Básnický talent je dôležitou podmienkou kvalitného prekladu poézie. Rúfusove preklady vyšli súborne v edícii *Básnické preklady*, v závere tejto publikácie M. Tomčík komplexne hodnotí prekladovú tvorbu básnika pod názvom *Rúfusova účasť na rozvoji slovenskej prekladovej tvorby* (1989, s. 358–379). Upozorňuje na monografiu V. Marčoka *Milan Rúfus* (1985, 199 s.), predovšetkým na záverečnú kapitolu *Preklad ako akt stotožnenia* (s. 173–198). V uvedenej monografii V. Marčok vysoko hodnotí prekladateľskú činnosť básnika: „... východiskom Rúfusovho prekladateľského záujmu je vnútorná spriaznenosť s originálom“ (tamže,

s. 171). M. Tomčík označuje tento Marčokov názor za podnetný. Prvé preklady z češtiny vydal M. Rúfus už v r. 1950 (J. K. Tyl: *Strakonický gajdoš*, 2. vyd. 1978). S obľubou prekladal poéziu F. Hrubína, s ktorým ho spájal podobný záujem o svet detskej fantázie a duchovnej čistoty (*Dvakrát sedem rozprávok* (1965, 1972), *Oldřich a Božena* (1970), *Kráska a zvier*a (1976), *Poémy* (1977), *Ako sa chytá radosť*, výber z Hrubínovej poézie pre deti (1978), František Hrubín: *Malá rozprávka o repe*. 1978, 1984) Z ruštiny preložil Rúfus výber z poézie S. Jesenina, A. S. Puškina a M. J. Lermontova. Z nórciny prebásnil básnickú drámu H. Ibsena *Peer Gynt* v jazykovej spolupráci s J. Káňom. V rámci rozsiahleho projektu vydavateľstiev preložil tiež *Knihy žalmov*, pri preklade skladby Jeremiášov nárek bol básnik motivovaný osobným prežívaním. (M. Rúfus, 1989, s. 380). V Rúfusových prekladoch sa prejavuje jeho jazyková krativita, schopnosť prispôbiť pôdorys originálu zvukovým a rytmickým osobitostiam slovenského jazyka.

5 O Rúfusovej poézii z pohľadu slovenskej literárnej kritiky

Nedá nám na záver neodcítovať zaujímavé myšlienky popredných slovenských literárnych kritikov, ich úvahy o tom, prečo Milan Rúfus zažiaril na poetickej scéne, i keď mu nikdy o slávu nešlo, vždy mu záležalo iba na umeleckej pravde. Prekladateľka literárna vedkyňa A. Valcerová v štúdiu *Hermeneutický kruh Rúfusovej poézie* (www.litcentrum.sk) podčiarkuje: „...základné etické hodnoty, ktoré Milan Rúfus vo svojej poézii od začiatku vyznával – vernosť sebe samému, rodine, spoločenstvu, z ktorého vyšiel a hodnotám takým sprofanovaným počas jeho života ako česť, svedomie, spravodlivosť, krása, viera, demokracia nie sú vonkcom také samozrejme ako sa zdá.“ Literárny kritik A. Matuška v predslove k prvej časti výberu Rúfusovej poézie (2002, s. 13) s výstižným názvom *Podivne vyhranení, hotový, podivne zrelý* odpovedá na rečnícku otázku: „*Sedliacky básnik, básnik dediny?...* Tento životný a duchovný priestor bol mierou života, čímisi ako paradigmou, čímisi ako pravzorom, kde vonkajšie odpovedalo vnútornému a naopak, kde ľudia boli ešte celí a nezlomení, kde slová mali ešte význam, lebo sa nimi neplytvalo.“ J. Zambor (2003, s. 11), autor predslovu k tretej časti výberu Rúfusovej poézie, hodnotí motívy domova a detstva: „*Pred nami ožíva svet našich predkov spojený s archaickým priestorom, časom a kultúrou. Krajinu detstva s jej prvkami i objektmi básnik zduchovňuje, sakralizuje, angelizuje,...* Napriek obave, že všetko je krásny klam srdca a že jeho krajina sa zmenila, básnik nástojí na jej duchovnom trvaní...“ Prekladateľ a teoretik umenia V. Šabík v doslove publikácie *Život básne a báseň života* (s. 2002, s. 319) uvažuje, čím je príťažlivá tvorba M. Rúfusa: „*Svojich čitateľov oslovuje práve preto, že sa so svojimi súčasníkmi rozpráva aj bezprostrednejšie o živote a smrti, o starostiach človeka a vývine sveta, že im pomáha orientovať sa v čoraz neprehľadnejšej skutočnosti, ... pomáha im v hľadaní a nachádzaní seba.*“ M. Bátorová v stati *Fenomén Rúfus v 20. a 21. storočí* (www.litcentrum.sk) uvažuje o nadčasovosti a mravnom

posolstve jeho poézie: „*Pre M. Rúfusa je budúcnosť vždy vecou aj minulosti. Takto vidí aj svoju zem a jej kultúru. Tento básnik je ťažký ako sám život a netvári sa, že to môže byť inak. Veci vidí od mladosti vážne, zabúdajúc na humor, s ktorým sa dá kadečo preklenúť a s ktorým prežili aj generácie predkov. Rúfus je triezvy a vážny. Láskavosť a slabý úsmev nie je humor. Je pripravený predovšetkým tripieť svoj údel.*“ V. Marčok v eseji *Básnik veľkého srdca* (www.litcentrum.sk) výstižne poznamenáva: „*Slovenská poézia po Kraskovi nemá už d'alšieho básnika, ktorý by nám ako Rúfus dovolil nazrieť až do tých najprivátnejších zákutí svojho života aj duše, v ktorých sa zážitky úzkosti z drsnosti našej existencie a pokora pred Tajomstvom pokúšajú ochromiť jeho slovo mlčaním.*“

Záujem o umeleckú tvorbu M. Rúfusa je dôkazom, že aj v slovenskej literatúre sú osobnosti, ktorých tvorba je prínosom do európskeho umeleckého kontextu. Rúfusove umelecké a ľudské meditácie očarujú jednoduchosťou a hĺbkou myslenia. Básnik, vyznávač pravdy a mravného posolstva, uvažuje o potrebe ľudskej a umeleckej komunikácie: „*Som presvedčený, že rozsahom veľké informácie, ktoré človeku o ňom samom poskytuje veda, zďaleka ho nevysslovujú celého a neoslobodzujú od potreby definovať sa*“ (Rúfus, 2002, s. 67). Pri rozlúčke s básnikom pripomíname jeho myšlienku, ktorá sa stala mottom nášho príspevku: *Čakám do umenia pravdu o človeku...*

Literatúra:

- BÁTOROVÁ, M.: *Fenomén Rúfus v 20. a 21. storočí*. <http://www.litcentrum.sk>.
- CHORVÁTH, M.: *Je aj preklad umeleckou tvorbou*. In: Elán, 1942, s. 1.
- KUBIŠOVÁ, H.: *Jesenné úvahy S. Jeseninovi a J. Jesenskom*. In: Analytické sondy do textu 3. Banská Bystrica : FHV UMB, 2008, s. 197-201.
- MARČOK, V.: *Milan Rúfus*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1985.
- MARČOK, V.: *Básnik veľkého srdca*. <http://www.litcentrum.sk>
- MATUŠKA, A.: Predslov k výberu Rúfusovej poézie. Milan Rúfus. Dielo 1. Dunajská Lužná: MilániuM. 2002, s. 13.
- RÚFUS, M.: *Až dozrieme*. Bratislava: Slovenský spisovateľ 1956, 1958, 1963, 1982.
- RÚFUS, M.: *Chlapec maľuje dúhu*. Bratislava : Smena 1978.
- RÚFUS, M.: *Čas plachých otázok*. Bratislava : Slovenský spisovateľ 2001, 71 s.
- RÚFUS, M.: *Život básne a báseň života*. Úvahy o umení. Bratislava 2002, s. 64-68.
- TOMČÍK, M.: *Rúfusova účasť na rozvoji slovenskej prekladovej tvorby. Doslov*. In: Milan Rúfus. *Preklady. Ibsen, Puškin, Lermontov, Jesenin*. Ed. Básnické preklady, 1989, zv. 12. s. 358-378.
- ŠABÍK, V.: *Doslov k publikácii Život básne a báseň života*, 2002.

VALCEROVÁ, A.: *Hermeneutický kruh Rúfusovej poézie.*

<http://www.litcentrum.sk>

ZAMBOR, J.: Predslov k výberu Rúfusovej poézie. Milan Rúfus. Dielo 3. Dunajská Lužná: Milánium. 2003, s. 11.

Голоса столетий.: Антология словацкой поэзии от истоков до конца XX века. Составители Машкова, А. Г. – Шведова, Н. В., под редакцией А. Г. Машковой (Издательство Московского университета, 2002, 411 с.

ЖЕМБЕРОВА, В.: *Сила мысли и чувства в поэзии Милана Руфуса.* (Перевод Н. Шведовой), 2003, № 21–24.

Из века в век. Словацкая поэзия. *Z veku do veku. Slovenská poézia.* Москва, Издательство Пранат, 2006, 492 с.

Из словацкой поэзии. Москва: Издательство Художественная литература, 1961.

Из современной чешской и словацкой поэзии. Поэзия ЧССР. Москва. Издательство Молодая гвардия. 1975, с. 203-266.

МАСЛОВА, В. А.: *Введение в лингвокультурологию.* Москва: Наследие 1997, с. 19.

МАШКОВА, А. Г.: Приложение к ст. *Сергей Есенин в Словакии. // Поэтический мир Славянства. Общие тенденции и творческие индивидуальности. Исследования по славянской поэзии.* М.: Инслав. РАН, 2006, с. 213.

НУРИЕВ, В. А.: *Ложь и истина в художественном переводе: Наблюдения читателя. Логический анализ языка. Между ложью и фантазией.* Москва: Издательство ИНДИК, ответство редактор Арумюнов. 2008, с. 442-451.

ОЖЕГОВ, С. И. : *Словарь русского языка.* Москва: Оникс 2007, 1327 с.

Поэзия социалистических стран Европы. Москва: Издательство Художественная литература, 1976, с. 643-645.

Поэзия ЧССР XX век. Poézie ČSSR. XX. století. Poézia ČSSR. XX. storočie. 1975). Москва: Издательство Художественная литература, 1983, с. 457-463.

РУФУС, М.: *Чтение по ладони.* Избранное /Милан Руфус. Сост. и пер. В. Каменской и О. Малевича; Предисл. О. Малевича. Санкт Петербург: Академ. проект, 2000, 288 с.

РУФУС, М.: Слова. // Нева, 2003, № 10, пер. И. Инова.

РУФУС, М.: Стихи. (Перевод Н. Шведовой) Меценат и Мир 2006, № 29-32, с. 306-307.

Словацкая поэзия XX века. Москва: Издательство Художественная литература, 1964.

Чехословацкая поэзия, 1981 г. Издательство Художественная литература, Москва 1983.

<http://www.libfl.ru/about/dept/bibliography/>

<http://m-m.sotcom.ru/25-28/rufus.htm>

<http://www.litcentrum.sk/milanrufus>

<http://www.litcentrum.sk/16424>, aktualizované 2. 5. 2008